

fot. D. Zieniewicz

Zanim ogród zaśnie

Małgorzata Cuch

Podczas jesiennych porządków trzeba nie tylko przygotować ogród do zimy, ale zadbać też o narzędzia i uporządkować wszystko, co będzie potrzebne wiosną.

Deszczowa aura i krótkie dni bywają zniechęcające, ale warto się zmobilizować do prac ogrodowych: sadzenia cebulek czy usuwania chorych pędów roślin oraz przedzimowych porządków.

Trawnik

Także jesienią, jeśli jest sucho, trzeba trawnik podlewać. Na początku października można jeszcze dosiać trawę w miejscach, gdzie powstały ubytki.

Koszenie

Jesienią koszenie trawnika można ograniczyć, gdyż trawa wolniej rośnie z powodu niższej temperatury. **W październiku, wystarczy skosić murawę dwa razy, po raz ostatni – w drugiej połowie miesiąca, przy czym ostrze kosiarki należy ustawić tak,**

fol. Gardena

by zostawić trawę nie krótszą niż 5 cm.

Najlepiej użyć kosiarki z koszem, można też skoszoną trawę dokładnie wygrażyć, w przeciwnym razie wiosną znajdziemy ją zgniłą na trawniku.

Są kosiarki spalinowe dwu- i czterosuwowe, lecz tylko te pierwsze nadają się na pochylności. Kosiarki powinny mieć napęd, który ułatwia koszenie. Trawę można zostawiać na trawniku lub zbierać. Kosiarki samomielące po odpowiednim ustawieniu rozdrabniają skoszoną trawę i rozsypują ją na trawniku; jest to sposób na jego naturalne nawożenie.

fol. Aries Power Equipment

Jeśli powierzchnia trawnika wynosi 200–1000 m², a nawet 1500 m², odpowiednia będzie kosiarka elektryczna (a), która jest nieco głośniejsza od ręcznej, natomiast na terenie 1500–2400 m² odpowiednia będzie kosiarka spalinowa (b). Jeśli koszona powierzchnia ma ponad 3700 m², warto użyć kosiarki samojezdnej (c)

fol. Husqvarna

Nawożenie

Jesienne nawożenie trawnika poprawia zimotrwałość i zapewnia lepszy wzrost trawy w kolejnym sezonie. Można użyć gotowych wieloskładnikowych nawozów mineralnych (Agrofoska, Florovit), którymi trawnik nawozi się dwa razy do roku, wiosną i jesienią – pod koniec września. W październiku można też dodatkowo użyć naturalnego nawozu, kompostu, który poprawia strukturę gleby, dostarcza składników pokarmowych i pobudza życie mikrofauny. Półcentymetrową warstwę dojrzałego kompostu rozkłada się na trawniku po ostatnim koszeniu.

fol. Bosch

▲ Na terenie o powierzchni 100–200 m² znakomicie sprawdzi się kosiarka ręczna. Kosiarki ręczne najczęściej są bębnowe, praca nimi wymaga sporo wysiłku, lecz pracują cicho

fol. Gardena

► Trawę w trudno dostępnych miejscach można przyciąć nożycami

▼ Zbyt dużą kosiarką trudniej kosić trawę w zakamarkach, wokół drzew i krzewów czy w pobliżu ogrodzeń, tu sprawdzi się podkaszarka. Elementem roboczym podkaszarki jest żyłka nylonowa nawinięta na szpulę napędzaną zwykle silnikiem elektrycznym

fol. Bosch

Trawnik zimą

- Trawnika nie należy przysypywać śniegiem zgarniętym ze ścieżek i podjazdów (ubita warstwa śniegu wolniej topnieje i może powodować gnienie darni).
- Zimą trzeba unikać chodzenia po trawniku – pod wpływem ciężaru żdźbta się łamią, może też dojść do uszkodzenia struktury gleby (a wiosną – młodej trawy).
- Wiosną należy wykonać pierwsze zabiegi pielęgnacyjne trawnika – wałowanie i nawożenie.

Aeracja

Przed nadejściem zimy warto przeprowadzić aerację, czyli napowietrzanie trawnika. Aeracja polega na nakłuwaniu trawnika na całej powierzchni aeratorem elektrycznym, spalinowym lub ręcznym. **Jeśli kolor trawnika jest niejednorodny, a na powierzchni powstają kałuże, to sygnały, że podłoże jest zбите i słabo przepuszczalne, a więc warto je poddać zabiegowi napowietrzania.** Na trawnikach ozdobnych przeprowadza się aerację powierzchniową – na głębokość około 3 cm, a na trawnikach intensywnie użytkowanych – aerację wgłębną – na głębokość co najmniej 8 cm.

W okresie jesienno-zimowym warto pamiętać o dokarmianiu ptaków. W zamian za pożywienie ptaki będą cieszyć nas swoją obecnością w ogrodzie, a wiosną będą naszymi sprzymierzeńcami w walce ze szkodnikami

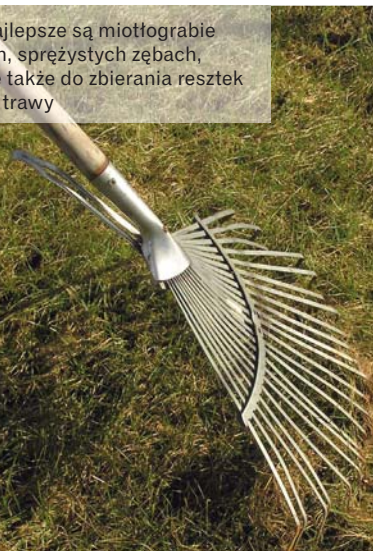
Usuwanie liści

Opadające liście należy sukcesywnie usuwać z trawnika, inaczej mogą powodować gnienie murawy i powstawanie łysych placów, bo rozkładająca się materia sprzyja rozwojowi chorób grzybowych. Liści dobrze wyschniętych można użyć do okrywania na zimę roślin wrażliwych na mróz.

Na działce, gdzie jest dużo drzew liściastych, sprzątanie może ułatwić **odkurzacz** do liści, elektryczny lub spalinowy. Urządzenie zasysa z trawnika i innych powierzchni liście, gałązki, ściętą trawę, szyszki. Odkurzacza można też używać jako dmuchawy: w ten sposób można zdmuchnąć liście, a także inne resztki roślinne, na przykład pokos po stryżeniu trawnika, z miejsc trudno dostępnych. Urządzenie to jest także przydatne do sprzątanía śmieci i piasku z kostki brukowej lub innych powierzchni utwardzonych.

▼ Aerator umożliwia wykonanie zabiegu, który rozluźnia zбите podłoże, poprawia stosunki wodno-powietrzne w glebie oraz pobudza rozwój systemu korzeniowego traw i ułatwia pobieranie przez nie nawozów

Do liści najlepsze są miotlograbie o miękkich, sprężystych zębach, doskonale także do zbierania resztek skoszonej trawy

fol. Praktiker

Oczko wodne

Usuwanie śmieci i osadów

Z oczka wodnego należy usuwać obumarłe części roślin wodnych, a kiedy z drzew i krzewów zaczną opadać liście – przykryć cały zbiornik siatką, aby nie trzeba było później ich wybierać; siatka powinna mieć oczka o średnicy ok. 1 cm. **Wpadające do stawu liście i owoce to główna przyczyna zanieczyszczenia wody; jeśli już wpadną, trzeba je systematycznie usuwać, aby jak najmniej z nich zdążyło opaść na dno zbiornika.** Liście można usuwać za pomocą specjalnego wybieraka.

Z dna zbiornika należy usunąć zanieczyszczenia i osady zbierające się w najgłębszych zakamarkach, w miejscu zimowania ryb. Gnijące resztki roślin wydzielają trujące gazy i powodują niedobór tlenu w wodzie, co może doprowadzić do śnięcia ryb. Najprostsze i najtańsze jest usuwanie zanieczyszczeń za pomocą specjalnego sita lub podbieraka. Zanieczyszczenia i osady można też usunąć po wypompowaniu wody. Dno oczka można wtedy wyczyścić szczotką. Jeśli w oczku znajdują się ryby, na czas czyszczenia należy je wyłowić (po wypompowaniu znacznej ilości wody) i trzymać w pojemniku wypełnionym wodą ze zbiornika. Jeśli oczko napełnia się wodą z wodociągu, ryby można wpuścić po 2–3 dniach od napełnienia stawu.

Pielęgnacja roślin wodnych

Rośliny, które rosną w koszach, należy opuścić na dno, by wszystkie części rośliny znajdowały się pod wodą.

Jesienią do dna zbiornika dochodzi mniej światła niż wiosną czy latem. **Dla roślin i zwierząt żyjących pod wodą ważne jest, by lustro wody było odsłonięte w 80–90%**, zatem oprócz opadłych liści z jego powierzchni należy usuwać także część roślin wodnych.

Zimowanie ryb

Wraz z nadejściem chłódów trzeba ograniczyć karmienie ryb, bo w temperaturze 8°C ryby zapadają w sen zimowy i zmniejsza się intensywność ich procesów życiowych. Dokarmianie w tym czasie zanieczyściłoby wodę i zaszkodziło zwierzętom w oczku.

Ryby można pozostawić na zimę w stawie, jeśli ma on powierzchnię co najmniej 6 m² oraz głębokość 1,5 m. Problemem dla ryb zimą jest niedostatek tlenu, gdyż pod taflą lodu woda nie ma kontaktu z powietrzem. Dla zapewnienia wymiany gazowej w skutym lodzie zbiorniku skuteczny jest styropianowy przerębel z grzałką, która uruchamia się podczas dużych mrozów. Łodygi roślin przybrzeżnych (pałka wodna, sit, trzcina) poruszane przez wiatr uniemożliwiają całkowite zamarzanie wody.

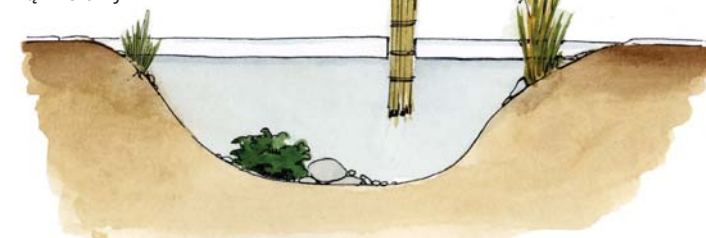
Zabezpieczenie urządzeń

Podczas jesiennych porządków należy również zająć się urządzeniami znajdującymi się w zbiorniku pod wodą. Elementy oświetlenia, filtry i pompy mogą działać do późnej jesieni, pierwsze przymrozki są jednak sygnałem do wyłączenia sprzętu. Pompy zanurzone płycej niż na głębokość 60–70 cm należy wyjąć z oczka, by nie uszkodziła ich zamarzająca woda.

▲ Narzędzia na wysięgnikach do pielęgnacji oczka wodnego: chwytak do wyciągania z wody części roślin lub śmieci (a), podbierak do wyjmowania obumarłych szczątków roślin (b), nożyce do obcinania części roślin (c)

▼ Tradycyjną metodą zapewniającą wymianę gazową w zbiorniku jest roztopienie lodu w kilku miejscach gorącą wodą (nie należy rozbijać go żadnymi ostrymi narzędziami). W powstałym przeręblu umieszcza się kawałek styropianu lub wiązki słomy

Rośliny

Choć jesienią chwasty nie rosną tak szybko, wciąż powinno się je usuwać, by nie rozsiewały nasion. Jeśli jest sucho, krzewy iglaste oraz zimozielone krzewy liściaste należy podlewać także w czasie chłódów (zaprzestajemy tego dopiero w czasie mrozów). W drugiej połowie grudnia, jeśli temperatura nie spadnie poniżej zera, można rozpocząć bielenie pni drzew, aby zapobiec pękaniu kory pod działaniem mrozu i promieni słonecznych.

Sadzenie i siew

Wiele roślin, głównie jednorocznych (czarnuszki, chabry, maki, nagietki, gipsówki) rozkwitnie w następnym sezonie wcześniej, jeśli zostaną wysiane jesienią.

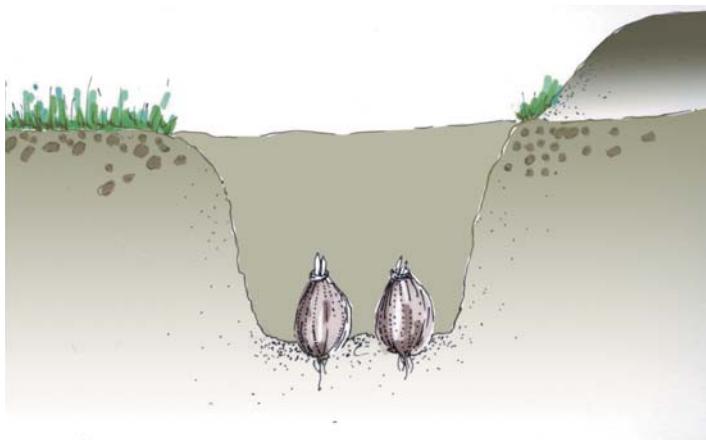
Od połowy września można przesadzać na docelowe miejsca rośliny dwuletnie (malwy, dzwonki, naparstnice, bratki, stokrotki) i byli-

Po zakończeniu prac ogrodowych narzędzia należy dokładnie oczyścić z ziemi i osuszyć. Przed nadejściem zimy metalowe części warto zabezpieczyć smarem lub preparatem do konserwacji metalu

◀ Narzędzia do pracy w ogrodzie wygodnie jest przechowywać na specjalnych wieszakach lub stojakach. Miejsce przechowywania narzędzi powinno być zabezpieczone przed wilgocią

fot. Archiwum BD

▲ Cebulki roślin sadi się w glebie piaszczysto-gliniastej, próchnicznej, na głębokość równą ich trzykrotnej wysokości

fot. Bosch

▲ Nożyce akumulatorowe ułatwiają i kilkakrotnie przyspieszają cięcie

◀ Tradycyjne sekatory ręczne służą do obcinania gałęzi o średnicy do 1 cm, do cięcia grubszych (do 3 cm średnicy) trzeba użyć sekatora dwuręcznego

ny, aby zdążyły ukorzenie się przed zimą. Duże kępy można dzielić. Najlepiej przyjmują się rośliny sadzone z bryłą ziemi.

Rośliny cebulowe kwitnące wiosną, zimujące w gruncie, można sadzić we wrześniu i w październiku. Warto zrobić to przed pierwszymi mrozami, gdyż cebule muszą mieć czas na zakorzenie się przed nadjeściem zimy (do połowy października posadzić należy cebule czosnków ozdobnych, kosaćców cebulowych, szafirków, cebulic, tulipanów, lilii oraz bulwki krokusów). Po pierwszych przymrozkach miejsca, gdzie zostały posadzone cebulki, trzeba przykryć 2–4-centymetrową warstwą kory lub torfu, suchymi liśćmi, słomą lub gałęziami świerkowymi.

Na początku jesieni można sadzić lub przesadzać niektóre drzewa oraz krzewy iglaste, a także rośliny zimozielone. Jeśli zrobimy to później, mogą nie zdążyć ukorzenie się przed nadchodzącą zimą. **Na glebach ciężkich ukorzenie się może być trudniejsze; wtedy sadzenie lepiej odłożyć na wiosnę.**

Nawożenie

Uniwersalnym nawozem do stosowania jesienią jest kompost (można nim nawozić do końca listopada). Do nawożenia drzew i krzewów wykorzystać można dojrzały kompost, który rozprowadza się pod koronami roślin, lub nawozy fosforowe i potasowe (jesienią nie stosuje się nawozów azotowych, gdyż przedłużają okres wegetacji roślin, co może stać się przyczyną ich zmarznięcia). Nawozy należy rozłożyć wokół roślin kuliście (najwięcej aktywnych korzeni znajduje się na obrzeżu korony), można je także płytko wymieszać z ziemią.

Przycinanie drzew i krzewów

We wrześniu i w październiku przycina się niektóre drzewa i krzewy. **Korony drzew liściastych można formować przez cały rok, lecz najlepszym okresem jest jesień i zima, od listopada do marca** (wyjątkiem są klon, grab czy brzoza, które po przycięciu „płaczą”, dlatego formuje się je od czerwca do września). Drzewa iglaste można przycinać przez cały rok i nie zabezpiecza się ich ran, jeśli są gatunkami żywocuczącymi.

Narzędzia do cięcia powinny być bardzo ostre, aby powierzchnie ran były gładkie. Rany zabezpiecza się maścią ogrodniczą (Dendromal, Funaben 3, Lac Balsam) lub farbą emulsyjną, które przeciwdziałają usychaniu gałęzi i chronią rany przed infekcją grzybiczą.

Nożyce ręczne są odpowiednie do przycinania niewielkich żywopłotów formowanych i precyzyjnego cięcia iglaków. Przycinanie nawet wysokich żywopłotów, bez konieczności korzystania z drabiny, umożliwią nożyce ręczne na wysięgniku. W małych ogrodach można stosować **sekatory** ręczne oraz elektryczne; spalinowe są przeznaczone dla profesjonalistów. Większy zasięg ma sekator tyczkowy ze specjalną linką przymocowaną do ruchomego ostrza: im dłuższe są jego ramiona, tym łatwiej nim ciąć nawet grubsze gałęzie.

Do gałęzi najlepiej używać specjalnej **piły** z zakrzywionym brzeszczotem, która łatwiej zagłębia się w świeżym drewnie. Zęby piły powinny być równe i ostre, gdyż tylko wtedy powierzchnia cięcia jest w miarę gładka i rana po nim łatwiej się zabliźnia. Warto kupować piły z zębami hartowanymi (są ciemniejsze, wyraźnie odróżniają się od reszty brzeszczotu).

Pilarki łańcuchowe o napędzie elektrycznym lub spalinowym przydatne są do usuwania grubych konarów. Łańcuch zachowuje swoją ostrość przez 6–8 godzin pracy, przez cały czas musi być dobrze smarowany (potem można go oddać do serwisu lub naostrzyć samemu). Cięcie konarów umiejscowionych wysoko (do 5 m nad ziemią) można wykonać miniaturową, lekką pilarką, którą zakłada się na teleskopowy drążek.

Jesienią lepiej nie przycinać roślin, które kwitną na zeszłorocznych pędach, np. hortensji ogrodowej, forsycji czy jaśminowca wonnego, gdyż spowoduje to słabsze kwitnienie w kolejnym roku

Usuwanie chorych pędów

Jesienią należy usuwać spod drzew zeschnięte owoce i ich resztki, a także obrywać tzw. mumie pozostałe na gałęziach, by nie stanowiły źródła chorób grzybowych. Systematycznie trzeba też usuwać i palić porażone pędy drzew i krzewów. Wyciąć również należy gałęzie zaatakowane przez grzyba wywołującego raka drzew owocowych (na porażonych gałęziach widoczne są narośla w kształcie bulw, ciąć należy pędy w zdrowych miejscach, w odległości 15 centymetrów od miejsca choroby) oraz gałęzie porażone czerwoną gruzelkowatością (choroba grzybowa, której objawem są małe, czerwone pęcherzyki na obumarłych gałęziach). Wszystkie te zabiegi ograniczają rozprzestrzenianie się chorób na pozostałe rośliny.

Ochrona przed mrozem

Byliny zabezpiecza się przed mrozem jesienią, przed zamarznięciem gleby. Można zrobić to przez ściółkowanie gleby korą lub liśćmi, a także obornikiem. Ściółkowanie zapobiega wahanom temperatury w glebie i sprzyja utrzymaniu jej wilgotności. Podlane i przycięte na wysokość ok. 15 cm rośliny okrywa się także gałązkami sosnowymi lub świerkowymi. Nasady traw wrażliwych na mróz także należy jesienią okryć gałązkami.

Byliny niezimujące w gruncie (dalia czy begonie, mieczyki, złocienie) trzeba wykopać, usunąć części nadziemne, zaś podziemne – kłącza, bulwy, cebule – lekko przesuszyć, dokładnie oczyścić i umieścić na zimę w suchym, przewiewnym, chłodnym pomieszczeniu – w temperaturze 5–10°C. Cebule należy przechowywać w skrzynkach wypełnionych torfem lub trocinami, ułożone tak, by się ze sobą nie stykały.

Niezależnie od okrywania niektóre rośliny warto chronić przez tzw. kopczykowanie, czyli obsypywanie nasady ziemią, liśćmi, korą lub trocinami – do wysokości 20–40 cm. Nawet jeśli ostra zima przemrozi pędy, na wiosnę gałęzie odbiją z dolnej, okrytej części rośliny. Tak warto zabezpieczyć hortensje, róże, powojniki, młode egzemplarze klonów palmowych i budleje.

W okresach suszy rośliny zimozielone należy podlewać nawet zimą – w okresie odwilży, przez ich liście wyparowuje bowiem woda, co naraża roślinę na uschnięcie. Rośliny zimozielone warto też ocieniać siatkami cieniującymi, które nie przepuszczają promieniowania UV i chronią przed wiatrem.

Na początku jesieni należy przenieść do domu rośliny doniczkowe wrażliwe na niską temperaturę, które ozdabiały taras czy balkon, a rośliny zimujące na tarasie – odpowiednio zabezpieczyć. Niewielka bryła korzeniowa, mały dopływ wody, silne wiatry, a także zimowe promienie słoneczne powodują zwiększenie parowania, przez co roślina jest narażona na przemarznięcie. Najprostszym sposobem jest umieszczenie donicy w glebie i usypanie wokół rośliny kopczyka z ziemi. Jeśli nie ma takiej możliwości, można owinąć donicę słomą lub tekturą falistą i umieścić ją w drewnianej skrzyni bądź w kartonowym pudle wypełnionym korą, suchymi liśćmi albo nawet gazetami czy kawałkami styropianu. Tak zimujące rośliny dobrze jest zestawić jak najbliżej siebie i zabezpieczyć także ich pędy, podobnie jak u roślin ogrodowych, matami słomianymi, gałęziami drzew iglastych, agrowłókniną (taką, która zapewnia niezbędny dostęp światła) lub suchymi liśćmi (można najpierw luźno owinąć roślinę siatką, a potem wsypać do środka liście). □

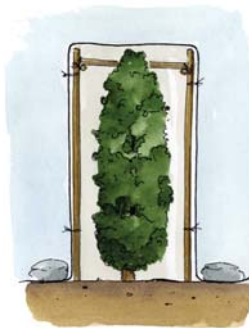
fol. Einhell

▲ Pilarki elektryczne mają nieco mniejszą moc niż spalinowe, za to są cichsze i lżejsze, ważą 3–4 kg, ale zasięg ich działania jest ograniczony dostępem do zasilania. Długość prowadnicy zależy od wielkości pilarki oraz mocy silnika: do amatorskiego użytku wystarcza piła z prowadnicą długości 30–40 cm

fol. Kinzo

► Odcięte z drzew i krzewów drewniane i miękkie pędy najlepiej kompostować rozdrobnione, bo wtedy szybciej się rozkładają. Służą do tego rozdrabniacze elektryczne o odpowiednio dużym otworze załadunkowym

▲ Popularnym materiałem do osłaniania krzewów nie w pełni odpornych na mróz jest agrowłóknina. Oprócz tego, że chroni przed przymrozkami, zapobiega też wysuszeniu roślin przez wiatr; przepuszcza powietrze, prawie nie nagrzewa się na słońcu i jest lekka

▲ Tradycyjne okrycia roślin to maty słomiane, wrzosowe lub wiklinowe (polecane do osłaniania także pni drzew). Dobra jest do okrywania także tektura falista

▲ Roślinom uprawianym na tarasie trzeba zapewnić izolację od zimnej posadzki, na przykład można postawić donicę na grubych deskach lub warstwie styropianu

▲ Pędy roślin pnących należy położyć delikatnie na ziemi i obsypać warstwą ziemi lub piasku